

só vacsora kelyhe. „A legenda szerint Arimateai József ezzel fogta fel Jézus Krisztus drága Vérért, amikor levette őt a keresztről és eltemette.” A Grált Jézus Péterre hagyta, aki Rómába vitte. Itt a keresztényüldözések idején Lőrinc diakónus segítségével menekült meg a császár karmaiból. Lőrinc az ereklyét a Huesca melletti Loreto-ban élő szüleiére bízta. Így került 258 után Hispániába, ahol először barlangokban, templomokban rejtgették, majd hazamosabb ideig a San Juan de la Peña kolostorban őrizték. A kehely évszázados bolyongása 1416-ban ért véget, ekkor nyerte el végleges helyét a valenciai katedrálisban. A Grál ettől kezdve a valenciai lelki élet középpontjában állt, habár az 1936–1939 közötti időszak véres eseményei során csak nagy áldozatok árán tudták megmenteni. Végül 1943. május 23-án helyezték el újra a Grál-kápolnában. 2006-ban, II. János Pál után XVI. Benedek pápa is elismerte a történeti Szent Grál ereklye voltát.

Tehát a kisebb-nagyobb megszakításoktól eltekintve a Grál több mint 1700 éve Spanyolországban van. Már maga a *grál* szó is bizonyítja a legenda spanyolországi eredetét, hiszen óspanyol nyelven a *grál* azt jelenti: *kehely*. Ezért is nevezik Santo Cáliznak, azaz Szent Kehelynek.

Hesemann kutatásai során a Grál-rejtély egyik részét tudta csak megfejteni. Véleménye szerint a valenciai székesegyházban található Santo Cáliz azonos a Szent Grállal, hiszen a tudományos vizsgálatok is ezt igazolják, illetve nincs még egy ereklye, amely hasonló jogosultsággal támaszthatná alá ezt az igényt. A talány másik fele azonban megoldatlan maradt. Az írónak nem sikerült fényt derítenie arra, hogy a Szent Grál azonos-e azzal a kehellyel, melyben Jézus vérért megszekrálta. Sorra veszi az összes bizonyítékot, amely a kehely „eredetisége” mellett szól. A legerősebb érv szerint az utolsó vacsora edényei valószínűleg nemes kőből készültek, hiszen a kő nem válhat kultikus tisztátalanná, „mert a követ nem formálták, mint az üveget, a fémeket vagy az agyagot”, hanem az őt körülvevő anyagból bontották ki. Ez a tény egyben elveti a többi potenciális Grál-kehely lehetőségét, melyek a történelem során újra és újra felbukkantak. Hesemann a könyv végén azt állítja, hogy „lehetetlen kétséget kizáróan bizonyítani, hogy ez az utolsó vacsora kelyhe”. Ezen a ponton a kutatás lehetősége véget ér, itt kezdődik a hit.

A Grál misztériuma számos költőt, írórt és zeneszerzőt meghihletett, ezáltal közel kilenc évszázada kedvelt téma a világirodalomban. A Grál-elbeszélés az 1170 és 1240 közötti időszakban élte virágkorát, ekkor született a két legfontosabb irodalmi alkotás is, melyek történelmileg és földrajzilag hiteles adatokra épültek: Chrétien de Troyes *Percevalja* és Wolfram von Eschenbach *Parzifalja*. Mindkét szerző megemlíti azt a művet, melyet hiteles forrásként

használtak: ez Guiot de Provence „ős-Parzival”-ja. Hesemann az ereklye kutatása során arra is keresi a választ, hogy vajon a Grál-történet csak irodalmi fikció, izgalmas lovagregény, vagy valóságos alapja van? Az író megbizonyosodik róla, hogy az elbeszélésekben közölt adatok megtörtént eseményeken alapulnak, ezért részben ezek alapján követi a Grál útját Spanyolországban. Hesemann meghatározása szerint a *Parzifal* „nem történelemkönyv, hanem történeti kulcsregény”. Számos összefüggést találhatunk a Grál-költészetben megjelenő alakok és a valóság között. Perceval megtestesítője egy hiteles történelmi személyiség, Rotrou de Val Perche lovag, akinek a keresztes hadjáratok során véghezvitt dicső tettei köré legendák szövődtek. Emellett a mondabeli Anfortas, Parzifal nagybátyja I. Aragóniai Alfonznak feleltethető meg. A Grál-lovagok pedig könnyen azonosíthatóak a János-lovagokkal, hiszen pajzsuk mintája megegyezik: fehér alapon vörös kereszt. A zenében Richard Wagner *Parzifal*-jában teljesedett ki a Grál története.

Michael Hesemann figyelme kutatásai során minden apró részletre kiterjed, ami a Grállal kapcsolatban fontos lehet. Részletesen beszámol az adott kor történelmi háttéréről, történelem-hamisításokról, vallási irányzatokról, tévhitokról és a Grált övező csodákról. Rengeteg évszámot, nevet, helyszínt sorakoztat fel, e kitérések miatt a Grál története olykor háttérbe szorul. Ám ha óvatosan lefejtjük ezt a tudományos réteget, akkor a könyv magvában jelképes mondanivalóra lehetünk. A Szent Grál felfedezése nem csak a kézzel fogható szent ereklye felkutatására buzdít. Ahogy Hesemann is megfogalmazza a könyvének végén, a Grál ott rejtőzik mindannyiunk életében, ezért valamennyien arra vagyunk hivatottak, hogy megkeressük, és csak akkor pihenhetünk meg, ha megfejtettük a titkát. Talán érdemes lenne megfogadni a Grál-lovagok bölcs tanácsát. Ők arra biztatnak, hogy „keresd a Grált! Kövesd a nyomát, és amikor azt hiszed, hogy megtaláltad, mondd el a világnak!... Ha megtaláltad a Grált, akkor méltó vagy arra, hogy szolgálj...” (Ford. Diós István; *Szent István Társulat*, Budapest, 2013)

VÉGH ÁGNES

OROSZ ATANÁZ: MERRE VEZET AZ ÚT?

A Szent István Társulat gondozásában 2005 óta megjelenő *Pásztorok*-sorozat riportkötetiben izgalmas életutakkal és példaértékű küldetésvállalásokkal, hitvallásokkal ismerkedhet meg az olvasó. Az ezúttal Orosz Atanázra készített interjúkötet kétszeresen is hiánypótló munka a sorozatban. A görögkatolikus püspök-exarchával Elmer István, az Új Ember szerkesztő munkatársa beszél-

get. Orosz Atanáz lebilincselő személyes életörténete és vallási tapasztalatai bevezetik az olvasót a görög rítusú katolikus vallásosság mindennapjaiba, egyházi életébe és kihívásaiba. A rendszeres hitéletet élő, vallási közbeszédet figyelemmel kísérő emberek számára sem mindig világos a görögkatolikus rítus hovartartozása. A gyakran hibásan a pravoszláviához társított, vagy esetleg fenntartásokkal tekintett, egyébként is perifériára szoruló rítus a szovjet vallásellenes politika pusztításával hatalmas veszteségeket szenvedett el a határokon túl, különösen Kárpátalján. A görögkatolikus parókiákat és templomokat az ortodox egyháznak adták, a papokat és híveiket erőszakkal igyekeztek a pravoszláviába kényszeríteni. Ezek a tragikus események és hitvallói nem kerültek a figyelem középpontjába. Hiánypótló tehát a könyv a görög rítusú katolicizmussal kapcsolatos tévképzetek, illetve a hiányos tudás kiigazítását illetően, valamint abban is, hogy fontos kiemelésévé válik a korábban ugyanebben a sorozatban megjelent, Kocsis Fülöp püspök atyával készített interjúkötetnek. A görögkatolikus joghatóságú területek, a Hajdúdorogi Egyházmegye és a Miskolci Apostoli Exarchátus két püspöke Rómában folytatott tanulmányai során találkozott, ahol mindketten elkötelezettjei lettek a keleti rítusú szerzetességnek. A két férfit ugyanaz a szerzetesi fogadalom köti össze, noha lelki karaktereik — mondhatni — egymás ellentétei. Az, hogy a dámtói Feltámadás monostor két szerzetese, elfogadva a hívást, a magyarországi görögkatolikus egyház két püspöke lett, egyben azt is jelenti, hogy 2011-ben Orosz Atanáz exarchává történő kinevezésével, majd püspökké szentelésével az exarchátus 65 év után újra saját főpásport kapott.

A görögkatolikus egyház keretében megvalósuló papi életmód mélységébe enged belátást Orosz Atanáz családtörténete. Édesapja, Orosz Árpád, görögkatolikus pap volt, aki a kommunista valláspolitikai nyomásának dacára erős hittel maradt meg hívatása mellett, és biztonságosnak cseppet sem mondható anyagi helyzetének dacára nyolc gyermek felnevelését vállalta. Édesanyja kintartása nem kevésbé fontos, a családos görögkatolikus hitvalló pap sikere ezekben a nehéz időkben abban rejlett, hogy feltétlen támasza volt egy állhatatos papné. Azok az idők, amelyekre a püspök atya nem emlékezhet vissza, édesapjának memoárjából származó részleteken keresztül kerülnek személyes közelségbe. Orosz Atanáz 1960-ban született szülei első gyermekeként, és a keresztységben a László nevet kapta. Gyermekkora alapélményévé hét fiatalabb testvére és a háztartás felügyeletében megélt felelősségtudat, valamint a tanulásra és a lelkiségre való természetes igény váltak, amelyek alapjaiban meghatározták életét. Az

irányított pedagógiai nevelés ellenére korán nyilvánvalóvá vált, hogy papi pályára hivatott, és az idő elérkezteivel Pannonhalmára, a bencés gimnáziumba ment tanulni. A hely szellemisége felébresztette benne a vágyat, hogy megismerkedjen saját görög rítusú vallásának gyökereivel, így a keleti monasztikus életformával és spiritualitással. 1978-ban felvételt nyert a Központi Hittudományi Akadémiára, ahol továbbra is nagy egyéniségek közt folytatta tanulmányait, a nyelveket rendkívüli könnyedséggel sajátította el. Hírka Antal bencés atyától hallott először a chevetogne-i bencésekről, ahol a latin rítus mellett a keleti rítus és lelkeség is megvalósul. Mindez görögös családi örökségével, Dosztojevszkij iránti rajongásával és Keresztes Szilárd püspöktől az Athosz-félsziget kolostorairól hallott információkkal megerősítve egyre jobban elmélyítette benne elhivatottságát, hogy mintegy saját identitását megismerve, a görög rítusú, keleti típusú szigorú monasztikus életmódnak szentelje életét — kilépve a családos görögkatolikus papok sorából.

Pappá szentelése után 1985-től Rómában kezdett tanulmányokat. Ezzel kitágult számára a világ nemcsak a tanulmányai és az új életpasztaatok tekintetében, de a lelkeségben is, amelyben — megismerkedve Kocsis Péterrel — szenvedélyes társra lelt a keleti rítus és a zsolozsmák gyakorlásában. Rómából lehetőségük nyílt ellátogatni az athosziakhoz, és vargabetűkkel ugyan, de eljutottak Chevetogne-ba, hogy ott a novíciátuson keresztülhaladva megfelelő alapot szerezzenek a rendszer-váltás óta dédelgetett céljukhoz, egy görög rítusú, szigorú monasztikus életet folytató szerzetesközösség megalapításához Magyarországon.

Az interjú során Orosz Atanáz és Elmer István gondosan körüljárják minden fontosabb kérdést, amely a beszélgetés során felvetődött. Az életút-elbeszélés körül kirajzolódik a püspöki munka jelene, feladatai és nehézségei — az intenzív demográfiai változások, a cigánypasztoráció szükségessége, a határon túli kapcsolatok ápolása, illetve a valóság összeütközése a közbeszédben preferált nyugat-európai szociális megoldási mintákkal. Ezeket a problémákat, amelyek Orosz Atanáz lelki alkatától ugyan távoliak, mégis alázattal és bölcsességgel igyekszik orvosolni, megkeresve a mindenki számára lehető legjobb megoldást. Mindezek és a görögkatolikus egyház jellegzetességeinek kifejtése mellett a beszélgetés a visszaemlékezések során számos egyéb fontos témát is érint és aktualizál (gyónás, család, házasság szentsége, gyermekvállalás), így téve egy kevésbé ismert katolikus rítus sajátosságait jelenlévő, megfoghatóvá számunkra. (*Szent István Társulat*, Budapest, 2013)

KOVÁCS ALEX